

Розвиток вольових якостей студентів кооперативного коледжу

*Роботу виконано на кафедрі фізичного виховання
Луцького кооперативного коледжу ЛКА*

У статті досліджено розвиток вольових якостей студентів кооперативного коледжу.

Ключові слова: вольові якості, студент, особистість, розвиток.

Дмитрук Ю. В. Развитие волевых качеств студентов кооперативного колледжа. В статье рассматривается развитие волевых качеств студентов кооперативного колледжа.

Ключевые слова: волевые качества, студент, личность, развитие.

Dmytruk Y. V. Volitional Qualities Development of the Students of Cooperative College. The article focuses on volitional qualities development of the students of cooperative college.

Key words: volitional qualities, student, personality, development.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми.

Пріоритетне значення фізичного виховання й спорту визначається Законом України “Про фізичну культуру і спорт”, Державною програмою розвитку фізичної культури і спорту, а також Цільовою комплексною програмою “Фізичне виховання – здоров’я нації”. Особливе місце в розвитку вольових якостей студентської молоді належить фізичному вихованню та спорту.

Фізичне виховання й фізична культура розглядаються нами як суттєва та органічна частина навчально-виховної роботи, що передбачає не тільки фізичну підготовку, а й фізичне вдосконалення. Фізична культура в цих умовах виступає ціннісним фактором, який впливає на рівень особистісного розвитку та втілюється в різноманітних видах діяльності.

Як стверджують науковці, проблема розвитку вольових якостей у студентів надзвичайно актуальна, складна й динамічна. Проблема волі є не тільки однією з найскладніших, а й, як стверджував відомий вітчизняний педагог А. Макаренко, значущою проблемою в процесі виховання. Це, зі свого боку, передбачає пошук інноваційних підходів до виховання вольових якостей у студентів у процесі занять фізичною культурою та спортом.

Як засвідчує фізкультурно-спортивна практика, вольові якості – невід’ємні складники формування розвиненої особистості відповідно до вимог сьогодення [2].

Сучасна фізкультурно-спортивна підготовка молоді й умови життя ставлять високі вимоги не тільки до фізичних, моральних, а й до вольових якостей людини.

Актуальність дослідження волі обумовлена також суто практичними позиціями, пов’язаними з формуванням вольових якостей особистості, необхідних людині для розв’язання багатьох життєвих проблемних ситуацій. Різні аспекти цієї проблеми досліджували П. Рудик, Є. Ільїн, А. Висоцький, А. Пуні, В. Селиванов, Є. Феценко, В. Калін, В. Іванников [7; 5; 2; 8; 9; 6; 4].

Велику роль у розробці проблеми волі відіграли роботи відомих вітчизняних спортивних психологів П. Рудика, А. Пуні, О. Черникової, Б. Смирнова, Є. Ільїна. Вони розробили характеристики різних вольових якостей, дали рекомендації щодо виховання волі в спортсменів. Однак питання формування вольових якостей студентів кооперативного коледжу залишаються недостатньо вивченими.

Дослідження О. Бикова, Н. Макарової, С. Шингаєва та ін. засвідчують, що в певній частині молоді виявлено суттєві проблеми, пов’язані з необхідністю долати труднощі й перешкоди в навчально-професійній діяльності.

Як відомо з вікової психології та фізіології спорту, під час різних форм фізичної культури активно, але неоднаково розвиваються вольові якості особистості, що є надзвичайно важливим для повноцінного морально-духовного розвитку особистості.

Слід зауважити, що різні вчені-психологи щодо складу вольових якостей виділяють від 10 до 34 вольових властивостей особистості (В. Калін, П. Рудик, А. Пуні, Н. Добринін). Набір вольових якостей у них виглядає інколи як випадковий. Щодо цього В. Калін зазначає, що скільки авторів, стільки й класифікацій [6].

Відомий спортивний психолог А. Пуні об'єднав вольові якості попарно: рішучість і сміливість, наполегливість та завзятість, самостійність й ініціативність, витримка та самовладання.

Є. Ільїн, навпаки, пропонує таку класифікацію: цілеспрямованість, сміливість, наполегливість, дисциплінованість, самостійність, рішучість.

Своєрідність активності особистості втілюється у вольових якостях особистості. Крім того, свідомо регуляція поведінки й діяльності людини залежить від її вольових якостей.

Вольові якості – це відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнення особистістю рівня свідомої саморегуляції поведінки, її влади над собою.

Проблема волі займає одне з провідних місць у психології людини. У процесі діяльності й виховання в людини формуються вольові якості, які впливають на її поведінку та на ефективність її діяльності в екстремальних умовах. У зв'язку з цим проблема вікового періоду розвитку й формування волі, як відзначав П. Рудік, використовує не тільки теоретичні, а й більш практичні, переважно педагогічні [7].

А. Пуні вважає, що “у кожної людини вольові якості виступають як єдина цілісна система, але структура ланок цієї системи у різних людей неоднакова. Більш того, у однієї і тої ж людини в різних видах діяльності вона змінюється. Тому сукупність вольових якостей варто розглядати як рухливу, динамічну систему, ланки якої можуть по-різному співвідноситись, пов'язуватись між собою”. Він стверджує, що та чи інша сукупність вольових якостей визначаються стійкими, об'єктивними умовами конкретного виду діяльності. Ними визначаються насамперед провідні вольові якості, із розвитком яких пов'язаний успіх переборення перешкод, типових для цього виду діяльності, а також вольові якості, які підтримують провідні [8].

Залежно від стійкості спрямованості й особливостей готовності до вияву вольових зусиль можна судити про сформованість різних вольових якостей. Здійснюючи вольові вчинки, людина в процесі діяльності виробляє в собі вольові якості, що характеризують її як особистість і мають дуже велике значення для життя та праці. Одні риси роблять людину більш активною, що пов'язано з переживанням процесів збудження в корі головного мозку, інші – виявляються в гальмуванні, затримці, пригніченні небажаних психічних процесів і дій.

Характеризуючи вольові якості, Є. К. Фещенко стверджує, що їм властиві загальні властивості: широта, сила й стійкість [9].

У дослідження І. Березовською визначено, що на процес формування вольової сфери особистості впливають зовнішні та внутрішні фактори [1].

Вивчення теоретичного й практичного стану проблеми дає підставу зробити висновок, що в результаті психолого-педагогічних досліджень розроблено певні шляхи та засоби виховання вольових якостей у спортсменів, які займаються різними видами спорту. Крім того, у дослідженнях не знайшла відповідного відображення загальна характеристика процесу виховання вольових якостей у студентів кооперативного коледжу під час занять фізичною культурою й спортом.

Отже, можна констатувати, що рівень теоретичного висвітлення та методичного забезпечення цієї проблеми на сьогодні є ще недостатнім.

Мета роботи – виявлення рівня розвитку деяких вольових якостей у студентів кооперативного коледжу.

Організація та методи дослідження. Дослідження проводилося в Луцькому кооперативному коледжі на двох вибірках студентів, які навчаються за напрямками “Товарознавство в митній справі” та “Виробництво харчової продукції”. Загальна кількість учасників дослідження – 37 осіб, із них 19 – чоловічої статі й 18 – жіночої.

Для виявлення рівня розвитку вольових якостей у студентів використано методіку “Психологічний аналіз розвитку вольових якостей спортсменів” (Б. Смирнов, 1989). Оцінку проводили відповідно до доданої характеристики кожної вольової якості за семибальною системою. Оцінювалися п'ять вольових якостей. В основу дослідження покладено метод психолого-педагогічного експерименту, що складався із констатувального етапу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Юнацький вік – вищий етап у формуванні особистості. Психологи довели, що найвищий рівень сприйняття соціального досвіду в дорослої людини припадає на перший період зрілості.

Унаслідок аналізу особливостей психологічного розвитку студентів юнацького віку ми зробили висновок, що цей вік є найбільш чутливим для розвитку вольових якостей.

У процесі дослідження виявлено, що 23,5 % опитаних студентів кооперативного коледжу більш-менш мають уявлення про вольові якості людини.

На запитання "Перерахуйте, які ви знаєте вольові якості особистості" 10,1 % опитаних респондентів назвали три з них; 57,5 % – 2; 32,2 % – не назвали жодної. Крім того, ми з'ясували, що в однієї третини опитаних студентів виникають труднощі в розумінні досліджуваних вольових якостей.

Як видно з таблиці, рішучість у юнаків і дівчат оцінюється у (M= 6,00 балів), ініціативність – у (M=5,43 бала), цілеспрямованість – у (M= 523 бала).

І. Березовська зазначає, що домінування одних вольових якостей над іншими дає підстави встановити типи особистостей за їх проявом. Знання про домінуючі вольові якості дає змогу визначити умови оптимального формування та корекції вольової сфери студентів [1].

Педагогічний досвід показує, що однією з головних умов успішного формування вольових якостей є зміцнення в студентів упевненості у своїх силах. Крім того, до найбільш загальних положень, які потрібно враховувати під час цілеспрямованого виховання вольових якостей студентів, належать такі: а) вольова активність людини визначається силою мотиву; б) вияви волі (завжди конкретні й зумовлені тими труднощами, які людина долає).

Таблиця 1

Рівень розвитку вольових якостей у студентів кооперативного коледжу, балів

Вольові якості	Юнаки		Дівчата		М
	М ± m	ранг	М ± m	ранг	
Дисциплінованість	4,53 ± 0,11	4	5,27 ± 0,13	3	4,90
Цілеспрямованість	5,71 ± 0,12	2	4,76 ± 0,15	4	5,23
Ініціативність	5,32 ± 0,14	3	5,55 ± 0,11	2	5,43
Сміливість	4,47 ± 0,12	5	4,66 ± 0,10	5	4,56
Рішучість	6,29 ± 0,10	1	5,71 ± 0,11	1	6,00

Висновки. Виявлено, що вольові якості: рішучість, ініціативність та цілеспрямованість, – найбільше розвинуті в студентів кооперативного коледжу.

Не зафіксовано статистичних відмінностей у прояві вольових якостей з урахуванням статі досліджуваних.

Перспективи подальших досліджень. Перспективу дослідження вбачаємо в розробці теоретичних основ та практичних шляхів формування вольових якостей студентів кооперативного коледжу.

Література

1. Березовська І. В. Особливості розвитку вольових якостей студентів у навчально-професійній діяльності : автореф. ... дис. канд., психол. наук / І. В. Березовська. – О., 2007. – 18 с.
2. Высоцкий А. И. Возрастная динамика волевой активности школьников и методы ее изучения : автореф. дис. ... д-ра психол. наук / А. И. Высоцкий. – Л., 1982. – 41 с.
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». – К. : [б. в.], 1994. – 22 с.
4. Иванников В. А. Структура волевых качеств по данным самооценки / В. А. Иванников, Е. В. Эдман // Психол. журн. – 1990. – № 3. – С.23.
5. Ильин Е. П. Психология воли / Ильин Е. П. – СПб. : Питер, 2000. – 288 с.
6. Калинин В. К. Классификация волевых качеств / В. К. Калинин // Эмоционально-волевая регуляция поведения и деятельности. – Симферополь : [б. и.], 1983. – С.68.
7. Психология / под ред. П. А. Рудик. – М. : [б. и.], 1976. – 512 с.
8. Пуни А. Ц. О самовоспитании воли спортсмена / А. Ц. Пуни // Проблемы психологии спорта. – М. : Физкультура и спорт, 1962. – 122 с.
9. Фешенко Е. К. Возрастно-половые особенности самооценки волевых качеств : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Е. К. Фешенко. – Л., 1999. – 19 с.

Адреса для листування:
43 000, Луцьк, просп. Волі, 13.

Статтю подано до редколегії
14.01.2010 р.